

Tudor Arghezi - schimburi în natură

Într-un dosar cu "pagini inedite", rămase de la diverși colaboratori, unii morți alții plecați din țară, păstrez de aproape trei decenii fotocopia unei scrisori a lui Tudor Arghezi către Haralambie Rădulescu, tatăl d-nei Ecaterina Tr. Chelariu. Aceasta mi-a oferit-o spre publicare, alături de alte materiale din arhiva soțului său, scriitorul bucovinean Traian Chelariu (1906-1966). Sint, însă, dintre cei care nu pot da tiparului un anumit document literar fără a face o cercetare pe cât posibil completă a (cazul de față) relațiilor între corespondenți și aluziilor cuprinse în text. Aci îmi erau necunoscute mai multe elemente. De pildă: cine e destinatarul atât de elogiat de Arghezi pentru filosofia și bunătatea sa, cât de veche era prietenia lor, ce fel de "consultație" ceruse poetul etc. Pentru primele lămuriri, i-am scris d-nei Ecaterina Tr. Chelariu, care a răspuns punct cu punct întrebărilor mele la 18 decembrie 1967. Unele din răspunsurile sale nu erau favorabile memoriei poetului,

de la a cărui moarte nu trecuseră nici șase luni. Prin urmare, am amânat publicarea scrisorii. În afară de asta, speram ca într-un viitor nu prea îndepărat să verific eu însumi unele din date pentru mai multă obiectivitate și rigoare. Din amânare în amânare, subiectul a fost în cele din urmă abandonat. Astăzi mă aflu, de fapt, în același punct, dar nu mai cred ca atunci în posibilitatea de a fi exhaustiv. Dimpotrivă, constat că o dată cu trecerea timpului apare pericolul obnubilării înțelesului unei părți din informația existentă. Nu e o contradicție, ci o probă de realism: vrînd-nevrînd, trebuie să ne mulțumim cu mai puțin decît am dori.

Scrisoarea (al cărei original se păstrează, probabil, în arhiva Traian Chelariu de la Muzeul Literaturii Române) relevă un T. Arghezi satisfăcut și amuzat, mimînd "prostirea" (o formă de entuziasm), gata să compenseze inegalitatea "schimbului în natură", avantajos pentru el, cu gesturi de infinită grațitudine. Iată textul:

"Duminică 8 August 1943

Iubite Rădulescu,

Am rîs de plăcere cu toții citind scrisoarea ta, adusă de Barutu. Idei frumoase, sprinteneală și o mișcare în toată scrisoarea, pe care n-o întâlnești nici la cărturarul cu ifos de 30 de ani. E cea mai bună dovadă că ești făcău, și nu te dai pe o mie de academicieni.

Îți scriu de-a fuga pînă ce copiii scot mierea din cazanul tău în borcanele noastre.

Nu mă așteptam ca dintr-o simplă consultație să iasă un alambic. Când mi-a spus băutul am rămas prost și acum îl văd lu mine și nu-mi vine să cred. Nici nu am curajul să-ți mulțumesc. Ce să-ți mai zic de toate celelalte? Și mi-e rușine să mă bucur.

Le-am dat băieților care l-au adus:

1. Cazanul tău de miere (gol!)
2. O damigeană a ta (tot goală).
3. Un sac al tău (idem).
4. Patru scoici preparate cu untdelemn.
5. Două franzele.
6. Patru cărți (produsele fermei noastre).

M-am tot gândit cu nevastă-mea ce să-ți mai trimitem și n-am găsit altceva transportabil. Ți-am dat toată casa. Dacă am avea un mijloc de a muta-o din loc am înhăma 12 boi și ne-am muta cu totul la tine, lângă inima și filosofia ta. De câte ori sînt supărat și sunt supărat mai des decît crezi mă gândesc la tine și m-aș băga la tine, toată familia, argat și argați.

Te îmbrățișez Dragă Haralambie și-ți sărut fruntea, ochii și obrații - și mâinile.

Al tău
T. Arghezi"

Originar din Bucovina, Haralambie Rădulescu, corespondentul lui T. Arghezi, a fost - după spusele d-nei Ecaterina Tr. Chelariu - călugăr la Muntele Athos și la Ierusalim, apoi misionar în Extremul Orient, de unde s-a întors iarăși în centrul religios al fostei Palestine. Aci, ca ghid, a cunoscut doi credincioși români, oameni bogați, care, cucriți de știința sa vastă, l-au determinat să se întoarcă în România. În țară, aceștia și-au părăsit averile și s-au mutat la Minăstirea Cernica, unde Haralambie Rădulescu a făcut numeroase lucruri pentru buna ei gospodărire. La 36 de ani, după ce a înflint-o pe viitoarea soție, cu care va avea opt copii, a renunțat la călugărie, dar a rămas în satul Cernica, ocupîndu-se cu stupăritul, cultura viei, fabricarea melisei și a mentei etc. Pe T. Arghezi l-a cunoscut în minăstire. Acesta intrase acolo - "zice lumea - ca să scape de armată". Prețindu-l ca scriitor, Haralambie Rădulescu "l-a ajutat toată viața: i-a pus în «Mărțișor» vie, pomi fructiferi, (i-a făcut rost de) stupi, păuni, vaci Siementhal etc., iar toamna îi trimitea oameni cu teasc pentru struguri, alambic pentru țuică, presă pentru scos mierea din faguri". Un frate de-al d-nei Ecaterina Tr. Chelariu, inginer, i-a construit și "un cuptor pentru uscat fructele". Fraza "Nu mă așteptam ca dintr-o simplă

consultație să iasă un alambic", mi-a fost explicată astfel: "Smecher ca întotdeauna, (Arghezi) l-a întrebat pe tatăl meu ce să facă cu boșina de struguri scoasă din teasc (deci o consultație), iar tatăl meu i-a trimis ca de obicei un alambic cu tot ce trebuie".

Cum au evoluat ulterior relațiile între Arghezi, care declară că "s-ar băga (la el), toată familia, argat și argați", cu Haralambie Rădulescu? "În momentul în care a devenit comunist și s-a mutat din «Mărțișor» în Piața Aviatori, a închis ușa și lui taică-meu și nouă", mi-a răspuns d-na Ecaterina Tr. Chelariu, în "nouă" incluzîndu-l și pe Traian Chelariu care atunci cînd lucra la Hingheria Bucureștiului (fusesse scos în 1948 din universitate și în 1952 din învățămîntul liceal ca "dușman al poporului", întrucît fusese lector de română în Germania) îl vizita aproape zilnic. La fel de surprinzător ar fi procedat și Barutu - mi-a mărturisit d-na Ecaterina Tr. Chelariu - care ar fi respins, pe cînd făcea parte din comitetul de redacție al revistei "Argeș" (Pitești), un articol scris de George Sărcea despre Traian Chelariu. Sint "amănunte" pe care un biograf al autorului "Cuvintelor potrivite", interesat și de aspectele etice, ar merita să le aibă în vedere, în măsura în care ele coincid cu altele de același gen.

CRONICA MĂRUNTĂ

• Sintem la sfîrșitul anului și un eventual bilanț ar trebui să se refere, între altele, și la modul în care au fost sărbătorite centenarele Ion Barbu, Ion Vinea și Lucian Blaga. Cu ce idei ne-am ales de pe urma lor? Deocamdată, să facem doar constatarea că ultimul a fost comentat mult mai larg decît celelalte. În plus, și contribuțiile documentare au fost mai numeroase. De pildă, *Caiete critice* (nr. 5-7/1995) publică 38 de scrisori ale lui Blaga către Basil Munteanu, autorul excelentei "Panorama de la littérature roumaine contemporaine" (Paris, 1938), cu care ajunge destul de repede la o prietenie ce ia "forme acute". Ele sint caracteristice pentru entuziasmul și optimismul de care era cuprins poetul la mijlocul deceniului al patrulea, mai ales după primirea în Academie. Credea că venise momentul său, de ridicare deasupra lui Iorga, în care vedea un dușman neîmpăcat. Deși e un subiect dintre cele mai interesante, noiele "epistolarului" nu explică evoluția relațiilor dintre cei doi. Legat de asta, aș observa că în tot ce s-a scris despre poet, cu ocazia centenarului său, referirile la polemist au fost rare și sumare. Din cîte știu, nimeni nu s-a încumetat să redeschidă dosarul conflictului cu părintele Dumitru Stăniloae. Creșterea prețurii față de acesta din urmă ar fi obligat la așa ceva.

• Cea mai îndrăzneată contribuție istorico-literară din ultima vreme e, fără îndoială, "Cînd și de cine a putut fi inițiată elaborarea «Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie»" de N.A. Ursu (*Cronica*, nr.18/1995). Ca și valoarea lor literară, paternitatea acestora a constituit - se știe - subiectul unor îndelungi discuții contradictorii, un amplu rezumat al lor fiind monografia de acum 22 de ani a lui Dan Zamfirescu. Dezbaterea acestei "probleme homerice" a literaturii române vechi a continuat însă și mai încoace. Autor și al altor, numeroase, ipoteze privitoare la (re)atribuirea unor scrieri din secolele XVII, XVIII și XIX, N.A. Ursu consideră că "Învățăturile", lucrare pseudoepigrafică, "au fost elaborate din inițiativa Craioveștilor, nu prea tîrziu după moartea lui Neagoe și a lui Theodosie, cu scopul de a lăsa posterității o imagine exemplară a domnitorului ridicat din familia lor" (...) Ele nu sint, cum s-a afirmat adesea, "un manual de educație moral-religioasă și de instruire politico-militară destinat viitorilor domnitori, nici o carte de propagandă pentru apărarea doctrinei monarhiei feudale", ci "o operă literară de genul «oglinzii principilor», în care unele date reale din biografia lui Neagoe și din viața social-politică a vremii se împletesc cu altele imaginare, menite să creeze o aură de legendă personalității sale, cum s-a și întîmplat". Deși nu cred că se va produce imediat, e de așteptat reacția lui Dan Zamfirescu și G. Mihăilă,

sustinătorii tezei "paternității directe și exclusive" a domnitorului muntean asupra acestei scrieri.

• Nu sintem neam de corăbieri, dar practicăm cu rezultate amețitoare "pirateria". În revista *Cartea* (nr.4, oct. 1995), Simona Kessler arată că România figurează pe lista de observare a International Intellectual Property Alliance, organizație care "reprezintă interesele «industriei de copyright» din SUA". Un raport al acesteia estimează că țara noastră datorează Statelor Unite ale Americii, în urma furturilor de proprietate intelectuală, "34 milioane dolari", din care 20 de milioane provocate de pirateria "de filme artistice și seriale transmise pe canalul TVR 1, pe Antena 1 și pe cele 351 societăți de televiziune prin cablu autorizate de Consiliul Național al Audiovizualului", 12 milioane de pirateria masivă de software (95% din programele utilizate) și 2 milioane de "pirateria editorială, în special de bestsellers americane". "În domeniul pirateriei casetelor audio și video - adaugă autoarea -, chiar și posibilitățile de estimare ale IIAP au fost depășite, piața fiind dominată în proporție de peste 95% de produse pirat".

• Se poate fără politică și fără moralizare în ieșirile publice? Uneori, da. Într-un discurs scurt și dens, respirînd demnitate, ținut la Satu Mare și publicat de revista *Poesis* (nr. 10-11/1995), Cezar Baltag, premiatul acesteia pentru Opera omnia, a definit poezia "heraldul care unește niveluri deosebite ale realului" și "o cale specifică de reapropiere de sacru".

• Mensualul francez *Lire* (care a pășit în al douăzecei și unulea an) publică în nr. 240 (nov.) un interviu cu Norman Mailer, cu prilejul apariției la Editura Plon a volumului ("între roman și document") "Oswald, un mister american", în care "explorează viața și personalitatea lui "Oswald, un mister american", în care "explorează viața și personalitatea unui asasin ieșit din comun, Lee Harvey Oswald, presupusul ucigaș al lui John Kennedy". Sint relevate nu numai chestiunile privitoare la documentarea și scrierea acestei cărți, ci și opiniile celebrului prozator american, acum în vîrstă de 72 de ani, despre "predestinare", "absurditate", "violenta", "literatură și non romanesc" etc. Una din întrebările puse de Isabelle Fiemeyer, realizatoarea interviului, e dacă, "după moartea lui Kennedy, America s-a schimbat?" "Profund, răspunde Mailer. În 1963, noi eram o națiune foarte tînără. Astăzi, sintem de asemenea tineri, însă niște «ratați!» (...) Moartea lui Kennedy a fost un moment de consternare și de bulversare profundă în isoria americană. John Updike a avut o vorbă extraordinară legată de aceasta. El a spus că Dumnezeu și-a retras binecuvîntarea în ziua în care Kennedy a fost asasinat și că, de atunci, America nu mai e o națiune binecuvîntată". Mailer are curajul să spună ceea ce alții, chiar aflați la distanță, nici nu îndrăznesc să gîndească.

(K.N.K.)

